

LA RENAIXENÇA DEL DRET CATALÀ: FRANCESC MASPONS I ANGLASELL

JOSÉ MANUEL GARCIA IZQUIERDO¹
Universitat Autònoma de Barcelona

Lliurat el 3 de juny de 2016. Acceptat el 6 de març de 2017

RESUM

Francesc Maspons i Anglase ll (1872-1966) va ser un jurista de gran prestigi a Catalunya i arreu d'Europa. Fill de la Renaixença, ben aviat es va especialitzar en l'estudi del dret català i en les seves arrels, i es va caracteritzar per la seva reivindicació a favor que Catalunya es regís segons la seva tradició jurídica. Maspons va reclamar una catalanització del dret aplicable a Catalunya i, per assolir-ho, va utilitzar diverses eines com l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat de Catalunya, l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, la Unió Jurídica Catalana i l'Associació Internacional per l'Estudi dels Drets de les Minories de l'Haia.

PARAULES CLAU

Dret civil, Renaixença, jurisprudència, catalanització, reivindicació, institució.

The Renaissance of the Catalan right: Francesc Maspons i Anglase ll

ABSTRACT

Francesc Maspons i Anglase ll (1872-1966) was a highly renowned jurist in Catalonia and all over Europe. A son of the Catalan Renaissance, he very soon specialised in the study of Catalan law and its origins, and became known

1. E-mail: cubellenc@hotmail.com

for his demand for Catalonia to be allowed to govern according to its own legal tradition. Maspons demanded the applicable right be «Catalanised» in Catalonia and, to achieve this, he used several tools, such as the Office of Legal Studies of the Mancomunitat of Catalonia, the Academy of Jurisprudence and Legislation, the Catalan Legal Union and the International Association for the Study of the Rights of the Minorities of the Hague.

KEYWORDS

Civil law, Renaissance, jurisprudence, Catalanisation, claims, institution.

Francesc Maspons i Anglasesell (Barcelona, 1872 - Bigues i Riells, 1966) fou un jurista de reconeguda trajectòria professional. Especialista en dret català, va ser director de l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat de Catalunya i va destacar per ser un precursor i un ferm defensor de la unió dels estats i de les nacions europees, motiu pel qual encara és objecte d'estudi per les noves generacions d'advocats, fins al punt que el Patronat Català Pro Europa va establir una beca que duia el seu nom i que premiava tesis doctorals sobre les relacions entre Catalunya i Europa (1987-2006). La seva tasca, a més, ha estat estudiada, difosa i reivindicada els darrers anys per importants juristes i investigadors, entre els quals destaca la figura del Dr. Ferran Armengol, i s'arribà a organitzar, el mes de novembre de 2016, un seminari amb motiu del cinquantenari del seu traspàs a càrrec de la Societat Catalana d'Estudis Jurídics, juntament amb l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència, la Comissió Jurídica Assessora i la Diputació de Barcelona. Maspons va destacar com una personalitat polièdrica implicada en nombroses qüestions com ara la internacionalització del plet català durant la Dictadura de Primo de Rivera, la reivindicació d'una renaixença catalanista dins del món jurídic, la defensa del dret civil català, la creació de la Mancomunitat de Catalunya com una incipient –i molt limitada, cal dir-ho– estructura d'autogovern, la unitat d'acció entre les terres de parla catalana i el conjunt de nacionalismes de l'Estat, l'excursionisme com a deu del catalanisme d'arrel romàntica i la resistència cultural durant el franquisme, entre d'altres.

Influït pels principis de la Renaixença, Francesc Maspons fa gravitar el seu mecanisme argumentador a partir d'una sèrie d'idees força. La primera té l'arrel en la mateixa història del país a partir de la derrota de Barcelona el 1714 durant

la Guerra de Successió a mans de les tropes de Felip V, quan Catalunya encara disposava d'unes institucions pròpies conservades fins a l'aplicació del Decret de Nova Planta.² Maspons i Anglaseu entén que la plena autonomia jurídica i política de Catalunya va ser arrabassada il·legalment per la força de les armes –atès que la violència no ha estat reconeguda mai com un argument jurídic vàlid– i que la seva llibertat, en conseqüència, ha de ser restituïda.³ Davant dels defensors de la idea que Catalunya es va adherir lliurement al regne de Castella amb el matrimoni dels Reis Catòlics, l'advocat i periodista defensarà que aquesta unió mai no va ser beneïda ni consultada a la població i que, en tot cas, imperava el concepte «d'una corona, dos regnes»,⁴ atès que, al seu entendre, la unitat política mai no havia estat una realitat.

D'altra banda, cal posar en relleu el seu lideratge en la demanda de catalanització del món jurídic a començaments del segle xx. Dintre del global de la seva extensa i intensa activitat dins del camp jurídic al llarg de tota la seva trajectòria, que mereixeria d'un treball específic, Maspons i Anglaseu destacarà durant el primer terç de la nova centúria per les seves demandes d'una revalorització del tradicional dret català a l'altura del reviscolament que experimenten el món de la llengua, la cultura i, fins i tot, de la política, a banda de denunciar la intromissió dels poders espanyols mitjançant la imposició d'una sèrie de normes i principis que el juriconsult català titllarà de contrària a l'interès social i, fins i tot, al dret natural dels catalans. El paper de Maspons just en aquest àmbit no es limitarà al d'afegitó de campanyes ja existents sinó que, justament, la seva actuació serà la que durà juristes contemporanis i polítics de l'època a prendre'n consciència i a reivindicar una Renaixença, també, en el món de les lleis.

Francesc Maspons, fill del prestigiós notari Francesc Maspons i Labrós, segueix la tradició familiar i obté la llicenciatura de dret el 27 de juny de 1895 després de superar amb nota d'excel·lent la prova final exposada davant d'un jurat, amb un treball sobre els drets forals de Navarra. El títol s'expedeix el 12 de maig de 1896, quan Maspons ja és a Madrid fent el doctorat a la Universitat Central,⁵

2. Joaquim ALBAREDA; Joan ESCULIES (2008), *1714. La Guerra de Successió*, Barcelona, Pòrtic, p. 100-110.

3. *Clarís. Comentari a la vida nacional catalana*, núm. 2, 24 de maig de 1932, p. 3.

4. *Idem*.

5. Francesc Maspons completa el doctorat amb la tesi *La reforma de los trece primeros artículos del vigente Código Penal*, aprovada amb una nota d'excel·lent. L'aprovació de la seva tesi per part del tribunal té lloc el 10 d'octubre de 1896, mentre que el títol serà expedit el 20 de maig de 1897.

on teixirà una sèrie d'amistats amb personalitats de renom com el marquès de Valdeiglesias, Modesto Hernández Villaescusa, Javier Gómez de la Serna i Ángel Ossorio y Gallardo, entre d'altres, que perviuran al llarg de tota la seva vida. Dos mesos abans, amb la carrera ja finalitzada, Maspons és admès a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya el 18 de març de 1896, sota la presidència de Joan Permanyer i Ayats, iniciant-se així una relació que s'estendrà al llarg de tota la seva vida i que el portarà, fins i tot, a presidir l'entitat.

A finals d'any, pel novembre, és nomenat catedràtic de dret civil a la Universitat d'Oñate (Guipúscoa). Maspons i Anglasesell accepta la proposta després de parlar amb els seus pares i la circumscriu a un període màxim de dos anys. L'experiència, que finalment només durarà un any, serà transcendental atès que allà descobreix, a la planta baixa de l'edifici universitari, una biblioteca amb obres d'autors clàssics del dret català com Jaume Càncer, Joan Pere Fontanella, Lluís de Peguera i Joan de Socarrats que el faran, a partir d'aleshores, dedicar-se a compilar informació al voltant del dret romà i el català.⁶ La seva dedicació serà tal que ben aviat bescanviarà l'exercici de l'advocacia per l'estudi de les fonts i l'origen del dret català.

Amb el canvi de segle, Maspons i Anglasesell es posiciona ferm en la defensa de l'ús de la llengua a la justícia. Maspons és un dels 150 advocats signants d'un document adreçat al degà del Col·legi d'Advocats, Joaquim Almeda i Roig, sol·licitant que es pugui fer ús del català als tribunals. L'objectiu dels impulsors és que la proposta, signada amb data 9 de maig de 1900, es discuteixi a la junta general de l'organisme i que, en cas que sigui aprovada, es demani la derogació de les lleis i ordres ministerials que així ho prohibeixen.

Més endavant, en virtut de la seva aferrissada defensa de les lleis catalanes, Maspons respon a una enquesta elaborada a finals de 1912 sobre la influència que pot tenir en la conservació del dret català la qüestió de les notaries i els efectes del Reial Decret de 1903 sobre la Llei orgànica del notariat.⁷ L'advocat i periodista considera que la llei sotraga el dret català en entendre que s'ha aprovat sense tenir en compte la seva naturalesa i el seu caràcter. Francesc Maspons entén que en les lleis catalanes, el notari esdevé un conseller que ocupa un paper fins i tot més íntim que el del mateix advocat, mentre que per a l'Estat el seu paper és més administratiu. En conseqüència, l'advocat i periodista –fill de notari–

6. Josep IGLÉSIES, «Els noranta anys de Francesc Maspons i Anglasesell», *Serra d'Or*, 7 de juny de 1962.

7. *La Catalunya*, núm. 269, 30 de novembre de 1912, p. 750.

reclama que l'organització notarial a Catalunya vagi a càrrec de professionals coneixedors del dret català i les seves peculiaritats. Maspons, per tant, considera vergonyós que les oposicions al cos se centralitzin des de Madrid i esdevé un exemple més del desconeixement de la realitat catalana. El jurisconsult advoca per derogar les disposicions i que només s'introdueixin variacions que siguin desenvolupades per coneixedors de les lleis catalanes.

Maspons es revela en aquell moment⁸ preocupat malgrat el vast patrimoni jurídic de Catalunya que hauria d'esdevenir un dels principals elements de la seva prosperitat o decadència. El jurisconsult considera, a més, que les fonts d'inspiració del dret castellà busquen «la més implacable negació de l'esperit nostre, perquè va directament a destruir la nostra llibertat civil». Per a Maspons, la Renaixença no ha arribat al dret a causa, sospita, precisament del profund convenciment que té el poble de la fortalesa del seu règim. És a dir, Maspons i Anglase ll entén que, atès que el dret català sempre ha estat molt arrelat entre la ciutadania, s'ha desentès del problema sense adonar-se que la intromissió castellana, al seu entendre, ha minat les lleis i institucions catalanes gairebé fins a la seva desaparició. A parer de l'advocat i periodista, precisament aquest estat general de claudicació ha portat un seguit d'elements jurídics de Valls, entre ells Ignasi Ferrés, a presentar una moció en què es demana a la Mancomunitat que actuï en defensa del dret català a partir de la reobertura de les seves fonts primigènies. La petició és per a Maspons de gran valor atès que prové de tècnics especialistes en la matèria i representa un «batec de l'esperit de Catalunya». Maspons i Anglase ll conclou el seu article ressaltant que la llengua i el dret esdevenen els dos fonaments primordials de la nacionalitat. L'advocat i periodista tanca recordant que la Renaixença s'ha ocupat de la llengua mentre

8. Això no obstant, sempre defensarà la fortalesa i vigoria del dret català i en reivindicarà la seva pervivència i adhesió entre la major part de la població, tot i les actuacions contràries de les institucions de l'Estat. Una bona mostra serà, per exemple, l'article que publicarà sis anys més tard, el 16 de març de 1918 a *La Revista* sota el títol «La reivindicació jurídica de Catalunya». Maspons, tot i no negar les dificultats del moment, hi afirma: «Ben gràfic és l'exemple de la història de la nostra actuació com a codificadors; han passat prop de divuit anys des que el que tan enamorat de la seva terra, Don Manuel Duran i Bas, aprofitava el seu pas pel ministeri per a concedir-nos la facultat de formular el projecte de compilació del Dret català; i durant el temps que ha transcorregut des d'aquell dia, amb tot i haver portat a l'obra les seves energies, els seus coneixements i els seus entusiasmes, homes que els tenim ben públicament i indiscutiblement reconeguts, i amb tot i veure's fins gràficament el fruit dels treballs llurs en diversos volums, dels quals és inqüestionable que com més els dies passin més se'n reconeixeran els mèrits, el fet és que l'obra no s'ha dut a terme».

JOSÉ MANUEL GARCIA IZQUIERDO

que la llibertat civil pot morir per una «vergonyosa asfíxia de negacions i mancaments». «De si hem o no d'interessar-nos en la lluita, no cal parlar-ne; fóra com discutir els avantatges d'un aniquilament».

Maspons segueix reflexionant sobre la inquietud jurídica i ho fa preguntant-se per què la Renaixença ha abastat tots els àmbits de la societat catalana, excepte la reivindicació desacomplexada del dret català. Malgrat que el seu esquarterament fou una de les primeres empreses dutes a terme per la Corona borbònica a partir de 1714, per a Maspons mai no s'ha pogut fecundar un moviment que reclami la instauració del codi tradicional català per la instauració d'un sistema jurídic contrari a l'esperit català però que, segons el jurista, ja s'ha infiltrat entre els encarregats d'aplicar justícia a Catalunya. Maspons i Anglaseu, això no obstant, entén que el poble continua aferrat a la tradició jurídica catalana i que cal seguir aquesta línia per fermar la resolució del problema.⁹

10 de maig de 1945. El Centre Excursionista de Catalunya (CEC) lliura la seva insígnia d'or als socis que compleixen 50 anys d'antiguitat a l'entitat. Amb Maspons, hi surten, d'esquerra a dreta asseguts, Pelegrí Casades i Gramatxes i Joaquim Cabot i Rovira. A dalt, en el mateix ordre, Manuel M. Balaguer i Casas, Josep Puig i Cadafalch, Lluís de Quadras (president del CEC), Joaquim Carreras i Nolla i Pere Anglada i Santaclària. Font: CEC

9. «La inquietud jurídica. Els tècnics», *Catalunya*, núm. 323, 10 de gener de 1914, p. 29.

PRESIDÈNCIA DE L'ACADÈMIA DE JURISPRUDÈNCIA I LEGISLACIÓ

La relació de Maspons i Anglase ll amb l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació serà força estreta al llarg de tota la seva vida i estarà molt marcada pel moviment estatutari de 1919. Abans, a finals de 1917, el jurisconsult ja exerceix de president accidental de a causa dels problemes de salut del titular del càrrec, Narcís Verdaguer i Callís. De fet, el 27 de novembre llegeix el discurs inaugural del curs 1917-1918 on reivindica, una vegada més, la personalitat jurídica pròpia de Catalunya i la necessitat que les seves institucions siguin rígides a partir del seu propi dret. El jurisconsult reforça el seu argumentari recollint un enfilall d'exemples similars de regions d'arreu d'Europa que se sotmeten a la seva tradició jurídica al marge de la predominant a la resta de l'Estat i reclama un mateix tracte per als territoris històrics de la Corona d'Aragó i Navarra. En aquell moment, la junta la completaven Joaquim Dualde i Gómez, com a vicepresident 2n; Jaume Bofill i Mates, com a censor; Joan Garriga i Massó, com a bibliotecari; Josep Casajoana i Oliver, com a tresorer; Josep Maria Trias de Bes, com a comptador; Josep Maria Bassols i Iglesias, com a secretari 1r, i Damàs Servià i Barnes, com a secretari 2n.

Només una setmana més tard, el 3 de desembre, Maspons anuncia la convocatòria d'una assemblea extraordinària de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació per tal de tractar la necessitat d'una reorganització jurídica a l'Estat que garanteixi els trets diferencials de les seves nacionalitats històriques.

La conferència interregional, amb assistència de juristes de València, Mallorca, Biscaia i l'Aragó, té lloc a finals d'any al mateix saló on es reuneix la Mancomunitat sota el nom d'Assemblea d'Organització Jurídica. Maspons i Anglase ll critica la uniformitat jurídica que es vol imposar arreu de l'Estat en considerar-la un entrebanc per al progrés del dret dels pobles. Per tot plegat, el jurisconsult reclama una acció mancomunada de totes les regions amb dret foral propi respectant, això sí, que, posteriorment, cada una es regeixi per les seves pròpies normes.

Com a president *de facto* de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació participa, també, en el ple de la Mancomunitat del diumenge 7 d'abril per tal d'exposar les seves conclusions, peça bàsica en les feines de compilació de l'apèndix del dret català. Maspons ressalta la necessitat de reorganitzar la vida jurídica espanyola a partir de les peculiaritats pròpies de cada territori.

En definitiva, insisteix en la necessitat que Catalunya es regeixi pel seu propi dret, aliè a l'espanyol. Les seves conclusions són aprovades per unanimitat.¹⁰

OFICINA D'ESTUDIS JURÍDICS DE LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA

Atès el seu marcat caràcter catalanista, no hi ha dubte que la creació de la Mancomunitat de Catalunya el 6 d'abril de 1914 va esdevenir un motiu de satisfacció per al jurisconsult, defensor de la màxima autonomia del país en tots els ordres possibles, principalment el polític, el jurídic i el cultural.

El seu interès el va portar, malgrat no tenir-hi una relació íntima, a visitar Enric Prat de la Riba quan aquest fou nomenat president de la institució. Maspons explica que van congeniar de seguida animats pels lligams que tots dos tenien amb la vila de Bigues, d'on provenien les seves respectives famílies.¹¹ De fet, Francesc Maspons el va obsequiar amb un escrit elaborat per ell mateix on compilava la història i detalls diversos del mas pairal d'Enric Prat de la Riba, ubicat a Bigues i Riells.

Ràpidament, atesa la bona connexió que s'estableix entre ambdós, Prat li proposa de crear i dirigir l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat. El Consell Permanent de la institució aprova la creació oficial de l'ens el 28 de maig de 1918, segons acord unànim de la seva assemblea en sessió presidida per Romà Sol, diputat per Lleida.¹² La constitució efectiva per part de l'assemblea de la Mancomunitat es produirà el 18 de juliol i queda inicialment integrada pel conseller Joan Vallès i Pujals; Jaume Bofill i Mates, en representació de l'Institut d'Estudis Catalans; Ramon d'Abadal; Ferran Valls i Taberner; Ramon Coll i Rodés, i Francesc Maspons. La Mancomunitat li atorga una partida de 5.000 pessetes per al manteniment del seu primer any de vida.¹³ L'objectiu primigeni de Prat de la Riba –reconegut jurisconsult– de normalitzar la vida jurídica

10. *La Veu de Catalunya*, núm. 6.791, 8 d'abril de 1918, edició vespre, p. 7.

11. FRANCESC MASPONS i ANGLASELL (c. 1965) [*Relació de fets*]. Autobiografia inèdita i inacabada.

12. Carles OBIOLS i TABERNER, «L'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat de Catalunya», *Revista Jurídica*, núm. 3, juliol-setembre de 1980, p. 213-217.

13. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona. Llibre d'actes del Consell Permanent (gener-desembre de 1918). Acta de la sessió del Consell Permanent del 17 de juliol de 1918, p. 252.

catalana i codificar el dret civil català per tal de fixar les seves institucions i ordenar les lleis pròpies del país, comença, doncs, a prendre forma.

Amb aquesta finalitat, i ara sota la presidència de Puig i Cadafalch, s'instal·la l'oficina als baixos de la plaça Sant Jaume i rep el rang d'organisme oficial, malgrat no disposar inicialment de pressupost propi. De fet, Maspons esdevé l'equivalent a un funcionari interí amb un sou que el mateix jurisconsult descriu com a similar «al que l'oficina gastava cada mes en paper i plomes». Pel que fa al pressupost global, segons les memòries econòmiques dels exercicis 1920-21 i 1922-23, l'oficina comptava amb una consignació d'unes 16.000 pessetes anuals que provenien, principalment, de l'aportació de la mateixa Mancomunitat. La seva principal despesa eren els honoraris dels juristes encarregats de la compilació del dret civil català.¹⁴ Aquestes quantitats disten de les dades aportades per la Liga Patriótica Española que, en plena ofensiva contra la Mancomunitat, xifra en 25.000 pessetes, sous a banda, el pressupost de l'ens.¹⁵

La tasca de Francesc Maspons consistia a redactar projectes de contractes que eren enviats a propietaris, usufructuaris, parcers, mitgers, productors agrícoles i similars per tal que hi afegissin suggeriments i, un cop esmenats, es possessin a la venda perquè els utilitzessin notaris, advocats i jutges. Primer, doncs, es redactava provisionalment el text en qüestió i, després, s'obria un període de consultes i propostes que podia allargar-se fins a un any.

14. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona. Expedient 2894 EXP. 13. Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat de Catalunya (1920-21 i 1922-23). La memòria econòmica de l'1 d'abril de 1920 a 31 de març de 1921 es va saldar amb balanç positiu. Ingressos totals de 16.304,95 pessetes, dels quals 16.200 pessetes provenen de la consignació de la Mancomunitat i 104,95 pessetes de la venda de les publicacions. Quant a les despeses, la xifra s'eleva a les 15.124,15 pessetes. 195,65 pessetes corresponen al pagament d'impostos, 12.300 pessetes per a honoraris, 15 pessetes per a la compra de llibres, 1.584,50 pessetes per a impressions i 500 pessetes de contribució a l'Institut d'Estudis Catalans. El següent exercici, les xifres seran similars. Els ingressos pugen a 16.454,80 pessetes. 960,60 pessetes procedeixen de l'excedent del darrer exercici, 2.000 pessetes de la consignació de l'any 1921-1922, 12.150 pessetes de la consignació del pressupost de la Mancomunitat i 1.344,20 pessetes de la venda de publicacions. Quant a les despeses, la xifra s'eleva a les 16.585,85 pessetes. 192,30 pessetes en concepte d'impostos, 14.675 pessetes per honoraris, 373 pessetes de material i despeses petites, 488,80 pessetes de còpies a màquina, 625 pessetes d'assignació a l'Institut d'Estudis Catalans, 15 pessetes per la compra de llibres i 216,75 pessetes d'anuncis de les publicacions elaborades.

15. *La Correspondencia de España*, 26 de gener de 1919, p. 4. El president de la Liga a Catalunya, Jaume Bordas, ho assegura en una conferència al Teatro del Centro de Madrid.

JOSÉ MANUEL GARCIA IZQUIERDO

En els seus inicis, però, es generaria un cert debat intern sobre el funcionament de l'oficina. En una carta del 14 de setembre de 1918, Abadal diu a Valls i Taberner que pensa preocupar-se seriosament de l'oficina atès que, segons els seu criteri, requeria organitzar-se millor per tal que esdevingués el centre de referència de tot allò relacionat amb el dret català. Per a Abadal, l'organisme tenia un caràcter un xic dispers i ambigu en els seus objectius, malgrat que no deixava de ser una bona plataforma per als seus treballs i els del seu bon amic Valls i Taberner.¹⁶

Fruit de la seva tasca compiladora i d'estudi, el novembre de 1919 es presenta al consell permanent de la Mancomunitat el treball *El dret català i la codificació*,¹⁷ en el qual s'analitza en profunditat la situació jurídica de Catalunya i s'aposta fermament per la creació d'un codi català més que no pas un simple apèndix al codi civil espanyol.¹⁸ La publicació de la memòria havia estat un manament de l'assemblea del mes de maig de 1918, quan es crea l'oficina, i el seu objectiu no és altre que iniciar els treballs de codificació del dret català.¹⁹ La redacció de l'informe, elaborat per Maspons, Valls i Abadal, tenia també un rerefons polític evident vinculat al projecte d'Estatut d'Autonomia que Cambó havia començat a negociar a Madrid. El text pretenia ser un dictamen sobre el paper que havia de tenir el dret civil català en la nova legislació autonòmica, malgrat que el fracàs de l'Estatut arran de l'agitació del moment va bandejar de tota transcendència pràctica i política el document.

La tasca de l'organisme en aquests primers mesos de vida mereix, tanmateix, l'atenció de l'historiador Ferran Soldevila, qui publica a la premsa un extens article sobre el paper de l'Oficina d'Estudis Jurídics. Després de lamentar el poc ressò que obtenen entitats i associacions de gran compromís amb el país, com l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, de la qual Maspons és membre reconegut, Soldevila assenyala que l'objectiu de l'Oficina d'Estudis Jurídics passa per confegir les regles de dret que integren el règim jurídic de Catalunya. Per assolir-ho, el primer pas és fixar l'estat actual del dret català a

16. Francesc VILANOVA i VILA-ABADAL (1996), *Ramon d'Abadal: entre la història i la política (1888-1970)*, Lleida, Pagès editors, p. 108-109.

17. A. D. (1919), *El dret català i la codificació: report presentat al Consell Permanent de la Mancomunitat de Catalunya*, Barcelona, Mancomunitat de Catalunya, Oficina d'Estudis Jurídics.

18. Albert BALCELLS; Enric PUJOL, i Jordi SABATER (1996), *La Mancomunitat de Catalunya i l'autonomia*, Barcelona, Proa i IEC.

19. *Messidor*, 22-23-24, novembre-desembre 1919 i gener-març de 1920, pàgina 396.

partir de monografies i de treballs elaborats per l'oficina i enriquits i esmenats per entitats, corporacions i particulars experts en la matèria mitjançant un període de consulta. L'historiador afegeix que l'organisme ha incorporat com a assessors alguns experts que, sota l'empara de la Diputació de Barcelona, havien publicat diversos textos sobre dret català, en referència a Abadal i Valls i Taberner. D'aquesta manera, s'apleguen dins d'una mateixa institució les publicacions destinades a recollir la tradició jurídica catalana des de l'edat mitjana fins a l'actualitat. Per a Soldevila, es tracta de la base jurídica per a un futur «expandiment» de Catalunya, si algun dia «arribem a ser prou gosats o prou seriosos».²⁰

Fidel a aquest esperit, l'oficina elabora una compilació de costums catalans que havia de desembocar en una redacció seriada d'un costumari jurídic català allunyat d'influències externes i dedicant una especial atenció a les formes comarcals. El primer volum fou *Usos i costums de bon pagès sobre boscos i arbredes*, publicat l'agost de 1920 i que comportà un recorregut exhaustiu per totes les comarques del Principat per tal de conèixer de primera mà els tractes entre les parts implicades. La publicació inicial tingué lloc el juliol de 1919, just un any després de l'aprovació de la Llei de defensa de boscos, la qual promulgava que les operacions forestals s'acomodessin en cada cas als usos de la terra. El text provisional es publicà a una única columna i deixant un espai en blanc en un costat, per tal de facilitar que cada lector pogués fer les seves anotacions de cara a l'edició definitiva.²¹

L'any següent apareix el segon volum, *Costums sobre termenals, camins i aigües en terres de pagès*.²² La redacció inicial apareix el gener de 1921 i, novament, l'oficina obre un període de revisió a partir de les aportacions fetes per experts i persones interessades abans de tancar la versió definitiva. La Mancomunitat envia exemplars a entitats i associacions notòriament afectades per la qüestió, alhora que posa a la disposició de qualsevol interessat còpies gratuïtes del treball perquè l'estudiïn i l'esmenin si ho creuen convenient. L'èxit de vendes del volum

20. Ferran SOLDEVILA, «Preàmbul: L'Oficina d'Estudis Jurídics: Textos de Dret Català», *La Publicidad*, 16 de novembre de 1919, p. 1.

21. *La Montanya*, núm. 136, 20 de juliol de 1919, p. 3. La revista de Camprodon ressalta l'encert de l'Oficina d'Estudis Jurídics sobretot arran de l'aprovació el 28 de juliol de 1918 de la Llei de defensa de boscos.

22. Els dos volums foren publicats per la Impremta de la Casa de la Caritat.

anterior anima els responsables de l'oficina a seguir el mateix patró de treball²³ i donen de marge per fer arribar les esmenes fins al 15 d'abril.

La versió definitiva del segon volum del costumari jurídic català veu la llum el gener de 1922, un any després de la redacció inicial. En el moment de la seva publicació, Maspons i Anglasesell visita el president de la Mancomunitat, Puig i Cadafalch, per lliurar-li un exemplar.²⁴ La tasca de Maspons i els seus col·laboradors quedaria interrompuda arran de l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera. El cop d'estat frustraria l'aparició del tercer volum del costumari, centrat en l'edificació urbana, tot just quan es trobava en procés d'elaboració.

Entremig, l'abril de 1921, l'oficina elabora també un tractat sobre els *Parafernals* –els béns que aporta la dona al matrimoni, al marge del dot– amb l'objectiu, no de formular una regulació jurídica, sinó d'establir una metodologia de treball futura que serveixi per acoblar a la modernitat del moment les antigues lleis autòctones catalanes.

La tasca, doncs, de l'Oficina d'Estudis Jurídics és prou valorada, si més no des de certs sectors de les zones més rurals de Catalunya. De fet, el setmanari *El Baix Penedès* critica que entre les aportacions i esmenes trameses a l'organisme relatives a la publicació inicial del projecte de regulació de censos, rabassa morta, tractes de masoveria i conreu no n'hi hagués cap provinent ni del Vendrell ni de la comarca. La publicació anima la ciutadania a implicar-s'hi, atesa la importància de la temàtica.²⁵

Qui sí que fan arribar el seu parer són els propietaris. Ignasi Fages –per la temàtica i l'època en què escriu, podria tractar-se del pare de Carles Fages de Climent– publica un article recollint la unanimitat existent entre propietaris, Institut Agrícola Català de Sant Isidre i Oficina d'Estudis Jurídics, en la impossibilitat que els rabassaires puguin esdevenir propietaris de les terres que treballen en virtut d'un dret de redempció forçosa equivalent a un acte d'expropiació. De fet, l'oficina estableix que la mateixa naturalesa del contracte impedeix que la rabassa pugui ser redimible, justament pel caràcter temporal de la institució de l'acord. El que sí que defensa, tanmateix, és la possibilitat que s'estableixin certes indemnitzacions a la fi dels contractes, en funció, això sí, de

23. *La Publicidad*, 23 de gener de 1921, p. 6.

24. *La Vanguardia*, 27 de gener de 1922, p. 6.

25. *El Baix Penedès*, 893, 28 de abril de 1923, p. 4.

cada cas. Un dels motius, en un moment en què ja es parla de «revolució agrària», és que així s'apaivagui la força de certs moviments fortament reivindicatius. Ignasi Fages assegura que ha fet arribar a l'Oficina d'Estudis Jurídics la seva petició perquè la versió definitiva del projecte de regulació de censos i rabassa morta no inclogui una indemnització automàtica al pagès en cas que la vinya hagi quedat mig replantada per la mort dels ceps just en el moment de finalitzar el contracte, atès que tradicionalment els pactes entre propietaris i rabassaires ja eren força llargs precisament per compensar aquesta possible inversió del cultivador. Més enllà de les adhesions que puguin despertar aquests arguments, l'escrit demostra el pes que anaven adquirint els treballs de l'oficina i la seva transcendència en un terreny, el de la regulació de les relacions al camp entre propietaris i rabassaires, que tanta importància adoptarà durant la República.²⁶ El projecte final veuria la llum el mateix 1923, coincidint amb el cop d'estat de Primo de Rivera.

L'ens també va continuar una col·lecció de textos legals endegada inicialment sota el segell del Patronat de la Diputació de Barcelona i dirigida per Ramon d'Abadal titulada *Privilegis i ordinacions de les valls pirinenques*. Després de l'aparició dels dos primers volums dedicats a la Vall d'Aran (1915) i a la Vall d'Àneu, Vallferrera i Vall de Querol (1917),²⁷ l'Oficina d'Estudis Jurídics també en va publicar un de tercer centrat en la Vall d'Andorra (1920) i en va deixar en preparació un altre sobre les valls de Ribes i Àger. Així mateix, l'ens encapçalat per Maspons també va donar a llum els cinc volums de l'obra *Dret civil vigent a Catalunya*, d'Antoni Maria Borrell i Soler, i va mostrar el seu ferm compromís en defensa dels drets de la llengua catalana en el *Missatge al Consell Permanent de la Mancomunitat de Catalunya*.

A banda de la publicació d'aquests costumaris i tractats, l'oficina seguirà amb la seva tasca de codificació del dret català. Malgrat que els treballs quedarien interromputs per la Dictadura, la feina seria constant durant els anys de funcionament de l'organisme. Així ho corrobora l'intercanvi epistolar entre Raimon d'Abadal i Ferran Valls, que confirma que els membres de l'oficina presentaven periòdicament informes als integrants de la comissió permanent de la Mancomunitat.²⁸

26. *La Vanguardia*, 17 d'agost de 1923, p. 14.

27. Aquest segon amb edició i prefaci a cura de Valls i Taberner.

28. Jaume SOBREQUÉS i CALICÓ; Manuel J. PELÁEZ i ALBENDEA; Francesc VILANOVA i VILA-ABADAL, i Manuel TOMÀS i BELENGUER (1992). *Epistolari de Raimon d'Abadal i Calderó amb*

 JOSÉ MANUEL GARCIA IZQUIERDO

Des de la seva posició de director de l'ens, Maspons també viu en primera persona els intents de la Mancomunitat de dotar Catalunya d'un text estatutari que regeixi el seu incipient autogovern. Després d'unes primeres bases redactades el novembre de 1918, el gener de l'any següent la institució impulsa un projecte d'Estatut que, finalment, no reeixiria per l'oposició del govern de l'Estat. Maspons hi reflexionaria uns anys després en una sèrie d'articles apareguts a les planes del diari catòlic *El Matí*, tot just abans de la proclamació de la República.²⁹ El jurisconsult nega entitat autonòmica al projecte redactat per la Mancomunitat i defensat a Madrid per una comissió de diputats catalans en considerar-lo una concessió descentralitzadora de l'administració espanyola més que no pas el reconeixement del principi de dret d'autonomia de Catalunya. Tot amb tot, Maspons i Anglaseu ho considera un avenç respecte a la llei provincial previ a la Dictadura de Primo de Rivera i que, malgrat les seves restriccions, Prat de la Riba utilitzaria per impulsar la Mancomunitat mateixa. El nacionalisme exigent de Maspons es combina, doncs, amb unes dosis de possibilisme pragmàtic no gens habitual en el seu tarannà.

La seva tasca al capdavant de l'Oficina d'Estudis Jurídics el porta, també, a col·laborar estretament amb les principals institucions del país. De fet, els membres de l'Institut d'Estudis Catalans Joaquim Miret i Sans, Jaume Massó i Torrents, Guillem Maria de Brocà i de Montagut, Antoni Rubió i Lluch i Francesc Martorell i Trabal donen compte d'una comunicació de Maspons i Anglaseu on demana, en nom de l'organisme, que se li mantingui el sou de 450 pessetes que rep en concepte dels treballs encarregats per la comissió especial de codificació del dret català.³⁰ Maspons, que havia rellevat Prat de la Riba en aquesta missió després de la seva mort, també sol·licita que es respecti el sou

---

Ramon d'Abadal i de Vinyals i amb Ferran Valls i Taberner: (1909-1940), Barcelona, Promocions Publicacions Universitàries, p. 92. Carta de Raimon d'Abadal i Calderó a Ferran Valls i Taberner. 15 de febrer de 1922. «Amic Valls: en absència del Sr. Maspons, que era qui cuidava de fer treure les corresponents còpies del projecte de llei catalana per a la discussió de la Comissió, per mitjà de l'Oficina d'Estudis Jurídics que em fou oferta a aquest fi, li prego que vulgui vostè encarregar-se de donar allí aquesta cèdula pel que toca als quaderns que adjunts li envio. Les còpies han de ser set, és a dir: sis i la que li envio, ja que eren set –fora de mi, que ja tinc l'original– els individus de la Comissió que concorren a les reunions».

29. FRANCESC MASPONS I ANGLASEU, «L'Estatut d'Autonomia de la Comissió Extraparlamentària», *El Matí*, 22, 24, 26 i 28 de febrer de 1931.

30. Institut d'Estudis Catalans. Secció Històrico-Arqueològica (Palau de la Diputació). Acta de 15 d'abril de 1918.

de 50 pessetes del secretari de l'oficina, Martí Esteve,³¹ així com la quantitat –sense especificar– que Daniel Danés percep per la seva tasca de mecanògraf. La comunicació conclou pregant que es destinin 3.000 pessetes per a despeses d'impressió i imprevistos.

Tot plegat, però, quedaria suspès de cop arran de les vicissituds polítiques del moment. L'Oficina d'Estudis Jurídics, igual que bona part de l'obra de la Mancomunitat, desapareix el juliol de 1924 a causa de l'acció repressiva de la Dictadura en contra de la institució.

Pel que fa a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, l'altre gran focus d'atenció de Maspons i Anglaseu durant aquest període, després de la mort de Narcís Verdaguer i Callís la junta havia quedat presidida interinament per Josep Casajoana i Oliver, malgrat que és Maspons qui n'exerceix *de facto* la direcció en virtut de la seva condició de vicepresident. Per tal d'acabar amb aquesta situació d'excepcionalitat, el seu nomenament formal es produeix el 31 de maig, només tres dies després de la creació oficial de l'Oficina d'Estudis Jurídics. A la nova junta l'acompanyen Josep Maria Borrell de Zulueta com a vicepresident 1r; Josep Roig i Bergadà, vicepresident 2n; Pere Rahola i Molinas, comptador; Joan Garriga Massó, censor; Joan Moles Ormella, bibliotecari; Lluís Argemí de Martí, tresorer; Miquel Junyent, secretari 1r, i Josep Maria Trias de Bes, secretari 2n.

Com a declaració d'intencions de cap on aniria la seva gestió, ja en plena possessió del càrrec de president, Francesc Maspons organitza, amb motiu de la inauguració del seu primer curs presidencial, una mena de plebiscit contra el Decret de Nova Planta. Això no obstant, Maspons mira de rebaixar la tensió amb l'Estat tot proposant el nomenament d'Antonio Maura, president de la Real Academia de Legislación y Jurisprudencia de Madrid, com a acadèmic honorari de l'associació. La petició, de la qual és informat puntualment el president de la Mancomunitat, Puig i Cadafalch, a través del mateix Maspons, tenia el vistiplau dels juriconsults Joan Garriga i Massó, Magí Morera i Galícia i Pere Rahola i Molinas. Uns dies més tard, Maura acceptaria la distinció d'acadèmic honorari com a signe de voluntat de resoldre el que ell anomena «problema jurídic de Catalunya».³²

31. Justament durant aquests anys, Esteve publicaria la monografia *El règim jurídic de Catalunya* (Barcelona, Editorial Catalana, 1919), en uns moments en què l'Oficina d'Estudis Jurídics estava elaborant la codificació del dret català.

32. Arxiu Francesc Maspons (AFM).

A més, Francesc Maspons es desplaça fins a la capital de l'Estat per oferir una conferència organitzada per la Real Academia de Legislación y Jurisprudencia de Madrid. En la seva exposició, Maspons analitza els projectes de reforma de les lleis orgànica i d'enjudiciament pendents d'aprovació pel Congrés espanyol i que, segons el juriconsult, obvia els règims jurídics compilats al codi civil català. La seva dissertació seria publicada per la mateixa acadèmia de Madrid que, a més, nomena Maspons membre acadèmic honorari de l'entitat pels seus treballs sobre dret català.

Tot i la distensió del moment, les maniobres per assolir la plena autonomia jurídica segueixen el seu camí. Així, les diferents entitats participants a l'Assemblea d'Organització Jurídica endeguen, passat l'estiu, les primeres accions per tal d'actuar de manera conjuntada contra la reforma de la llei orgànica del poder judicial que el govern estatal es planteja aprovar. La bona connexió entre els assistents porta el diputat provincial per Tolosa, Pedro de Lasquibar, a notificar a Maspons i Anglasesell la decisió del Congrés d'Estudis Bascos celebrat a Oñate –on Maspons havia exercit la docència– d'aprovar una resolució similar a les conclusions adoptades a l'assemblea.

De manera insistent, Maspons segueix teoritzant sobre la tradició jurídica catalana, també a les Balears i el País Valencià. En una conferència oferta al local del Centre Excursionista de Catalunya el dimarts 28 de gener de 1919 sota el títol *La unitat espiritual de les terres de llengua catalana* i organitzada per l'associació Nostra Pàtria, Maspons exposa la dificultat d'elaborar un estudi de llarg abast sobre aquesta qüestió des d'un punt de vista jurídic a causa de l'absorció centralista de l'Estat. Maspons i Anglasesell també contraposa la tradició jurídica catalana basada fonamentalment en l'esperit de la llei enfront la concepció castellana, de caire més formalista, és a dir, centrat en la literalitat del text. El juriconsult entén que per als catalans la llei és fruit de l'experiència mentre que per a les autoritats castellesanes la seva concepció és gairebé sagrada, dues visions que comporten una aplicació diferent de la legislació. Maspons apunta que tant a València com, sobretot, a Mallorca –que era representada a les Corts catalanes–, la concepció de la llei és idèntica a la catalana. Malgrat els matisos que puguin presentar els tres territoris, l'advocat i periodista afirma que mostren una unitat inequívoca estroncada per l'absolutisme castellà.³³

33. *La Veu de Catalunya*, 2 de febrer de 1919, p. 9.

La seva evolució ideològica, progressiva com hem vist i cada cop més inflexible pel que fa a les demandes d'autogovern de Catalunya, viurà un capítol fonamental a finals de 1919, arran d'un nou episodi de tensió amb l'Estat. El 10 de desembre, el Tribunal Suprem declarava aplicable a Catalunya el codi civil espanyol per a la successió d'impúbbers i la derogava de les constitucions catalanes, que establien que, en aquests casos, calia tornar els béns de l'impúber a la seva procedència.³⁴ Davant la gravetat pel que considerava un atac al dret civil català, més enllà de la qüestió estricta de la successió d'impúbbers, Maspons i Anglase ll fa arribar un telegrama de protesta al nou ministre de Gràcia i Justícia, Pablo Garnica, i adreça diverses notificacions a tots els degans dels col·legis d'advocats, a més d'endegar una campanya de defensa del dret català. Després de participar la nit del 20 de març de 1920 a l'hotel Ritz en un sopar homenatge a Utrillo i Cortinas en companyia de Cambó, Bofill i Mates i Puig i Cadafalch, el jurisconsult es desplaça a la capital espanyola i dos dies després fa una conferència a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Madrid on critica la intenció del Govern estatal de voler imposar el nou codi civil espanyol a Catalunya, alhora que acusa el Tribunal Suprem de voler aniquilar els fonaments de la convivència social catalana.

De tornada a Barcelona, l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació es reuneix amb diverses entitats i critiquen la sentència del Tribunal Suprem que conclou que «la invocació de les lleis que constitueixen el dret català és contrària a l'interès social i a l'ordre públic i fins alguns dels seus principis bàsics contraris al dret natural». Maspons convoca representants de diverses associacions com el Col·legi d'Advocats, Catalunya Agrària, l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana i la Societat Econòmica Barcelonesa d'Amics del País, les quals consideren, en conseqüència, trencat el pacte en virtut del qual conviuen el codi civil espanyol i el dret català.³⁵

Maspoms no afluixa i crida a la unitat i a restar amatents davant qualsevol operació anticatalana. Així mateix, el jurisconsult acusa l'Estat espanyol de trencar el pacte de respecte del dret català. Els reunits, finalment, aproven un document de quatre punts en què es commina a involucrar la població en la lluita per la defensa del codi català, s'acorda comunicar-ho a la Mancomunitat, les quatre diputacions catalanes i els principals

34. Amadeu HURTADO (1964), *Quaranta anys d'advocat*, vol. II, Barcelona, Ariel, p. 102.

35. *La Veu de Catalunya*, 11 d'abril de 1920, p. 9.

ajuntaments del país; reclamar que se sostregui Catalunya de la jurisdicció del Tribunal Suprem atès que, al seu parer, ni l'empara ni la respecta, i, a l'últim, posar-ho en coneixement de la representació parlamentària catalana. Després de l'aprovació del document, es constitueix una comissió executiva integrada per Joan Maluquer, degà del Col·legi d'Advocats; Vergés, degà del Col·legi de Procuradors; Albert Bastardas, membre de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana; Tomàs Fontova, per la Societat Econòmica Barcelonense d'Amics del País; Josep Marí, representant de Catalunya Agrària, i Maspons i Anglasesell. Així mateix, també s'hi adhereix Trias de Bes, en la seva condició de parlamentari.

Immediatament, la Federació Agrícola Catalana Balear decideix afegir-se a les accions liderades per Maspons i Anglasesell en defensa del dret català i que totes les associacions federades adrecin una instància al Govern estatal reclamant el respecte al dret civil propi de Catalunya. El Casal Nacionalista de la Barceloneta també aprova una resolució similar. Així mateix, Maspons i Anglasesell; Joan Maluquer; Albert Bastardas; Josep Marí; Tomàs Fontova; Joan Puigmarcó, per la Cambra de la Indústria; Bisbal, de l'Ateneu Barcelonès; Ignasi Fages, de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre; Francesc Xavier Casals, del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i la Indústria (CADCI), i Rafael Closas, per l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació, es reuneixen el 14 d'abril amb els presidents de la Mancomunitat i de la Diputació de Barcelona per demanar-los que les qüestions que afectin el dret català es resolguin fent cas omís de la jurisdicció del Tribunal Suprem.

En el que pretén ser una prova de força, els reunits amb Puig i Cadafalch també li demanen que s'adhereixi a la campanya i que se sostragui el territori català de la jurisdicció del Suprem. Puig i Cadafalch dona suport a la iniciativa tot mostrant, però, el seu pessimisme en entendre que Catalunya sempre ha estat tractada amb rancúnia i com a territori vençut. La comitiva aprofita l'avinentesa per reunir-se breument amb el president de la Diputació de Girona, Riera i Pau, de visita a la ciutat. La Diputació de Tarragona i l'Ajuntament de Barcelona també aproven adherir-se a la campanya. Tots els parlamentaris catalans nomenen una comissió transversal encarregada de coordinar les actuacions en contra de la sentència del Suprem.³⁶

36. *La Veu de Catalunya*, 14 i 15 d'abril de 1920, p. 9 en tots dos casos.

L'endemà, Francesc Maspons envia com a comunicat de l'Acadèmia de Jurisprudència de Barcelona una declaració adreçada al president del Consell de Ministres, Eduardo Dato, on denuncia els excessos que, al seu entendre, comet la sentència del 10 de desembre de 1919 i dues més del 13 de desembre, alhora que fila una ferma defensa del codi civil català com a font jurídica pròpia del territori. A banda de la carta, Maspons s'entrevistarà amb Dato per demanar-li personalment que respecti el dret català. Durant una conferència posterior a Barcelona, el president de l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació ensenyarà la carta de resposta del mandatari espanyol assegurant, tot brandant-la, que el Govern estatal havia incomplert la seva paraula.

La manca d'un acord satisfactori portarà l'acadèmia a prosseguir la seva campanya reivindicativa. El principal acte es produeix el 22 d'abril de 1920 al CADCI de la rambla de Santa Mònica, amb un míting de marcat tarannà unitari on parlamenten Lluís Massot (vinculat a la Lliga Regionalista), Albert Bastardas (Unió Federal Nacionalista Republicana), Manuel Carrasco i Formiguera (futur fundador de la UDC), Pere Rahola (Lliga Regionalista), Josep Puig i Cadafalch (fundador de la Lliga Regionalista) i Maspons i Anglaseu.³⁷ A la sortida de l'acte es produeixen manifestacions i topades amb la policia, que acaba detenint 23 persones. Els aldarulls es traslladen a la Rambla, amb el cant d'*Els Segadors* per part dels concentrats. Davant d'aquesta situació, el govern decideix suspendre la resta d'actes organitzats en defensa del codi civil català.

Tot i així, les iniciatives de suport al dret català s'estenen per diferents indrets del territori. En només deu dies intervé en dos actes reivindicatius a Reus i Figueres.

A l'Alt Empordà participa d'un míting a favor del dret català i de l'ensenyament en català al costat de figures representatives del teixit polític i social del país com Jaume Maurici, Lluís Massot i Balaguer, Antoni Sansalvador, August Pi i Sunyer i Manuel Folguera i Duran.³⁸ En la seva intervenció, Maspons disserta sobre la importància que tenen per al règim jurídic de Catalunya les sentències del Tribunal Suprem que, al seu parer,

37. Albert PÉREZ-BASTARDAS (1987), *Els republicans nacionalistes i el catalanisme polític: Albert Bastardas i Sampere (1871-1944)*, vol. II, Barcelona, Edicions 62, p. 383-389.

38. *Alt Empordà*, Figueres, 8 de maig de 1920, p. 2.

han alterat el règim legal català. L'advocat i periodista considera que les resolucions han capgirat tota l'organització jurídica catalana, és a dir, la successió, la família i el patrimoni. Per a Maspons, aquesta situació denota una incompatibilitat entre la manera de ser catalana i la d'Espanya i suposa una divisió entre ambdues. El jurisconsult estableix un paral·lelisme entre el Decret de Nova Planta i les sentències del Suprem, atès que en tots dos casos s'intenta, al seu parer, destruir la personalitat catalana i es provoca un problema de convivència que només pot comportar una solució: «Quan dos homes o dues famílies són incompatibles, no els feu viure junts. Si dos pobles són incompatibles, no els poseu plegats», afirma durant la seva intervenció. Maspons entén que Felip V va trencar el pacte d'unitat espanyola des del moment en què va negar l'ús de la llengua i les lleis catalanes, substituint unitat per uniformisme. Arribats a aquest punt, el president de l'Acadèmia de Jurisprudència demana una acció individual i col·lectiva per tal que els tribunals retornin el dret català i la seva llengua.

Paral·lelament, Maspons multiplica les seves estades a Madrid a la recerca de la complicitat dels representants d'altres regions. Els seus esforços, però, queden un cop més en no-res i s'imposa la incomprensió envers les reivindicacions catalanes. En reunió mantinguda a l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació el 17 de juny, Maspons i Anglasesell dona compte de les darreres gestions efectuades a Madrid i els assistents coincideixen a valorar de manera negativa les disposicions dels centres governamentals. El litigi, doncs, està servit.

Tot i que la problemàtica pròpia de la successió dels impúbbers, com ja s'ha vist anteriorment, no despertava un especial interès entre els juristes, la campanya fou un èxit atès que s'entenia que darrere de tot plegat s'erigia la substància de les reivindicacions catalanes, el dret de Catalunya a fer-se la seva pròpia llei. Posteriorment, el debat va saltar al Parlament i durant dos dies nombrosos juristes de tota filiació van desfilat per la cambra per expressar els seus punts de vista. Finalment, no es va prendre cap decisió malgrat que l'autoritat del Tribunal Suprem en aquesta matèria va quedar força malmesa.

Berna, 6 de setembre de 1934. Francesc Maspons, president de la delegació catalana del Congrés de Minories Nacionals de la Societat de Nacions; J. M. Izaureta, president de la delegació basca; Dr. R. Delaporte, observador bretó, i J. A. Schmid, director de Der Berner, de Berna. Font: Arxiu Maspons i Anglaseu

LA UNIÓ JURÍDICA CATALANA

El compromís de Maspons en defensa de l'aplicació a Catalunya del seu tradicional dret jurídic sense ingerències externes viurà un nou capítol punyent i decisiu en l'evolució del seu pensament.

Amb el canvi d'any, Maspons, en la seva condició de director de l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat, presideix el 19 de gener de 1922 una reunió d'entitats i corporacions contràries al nou reglament notarial, aprovat el 7 de novembre de 1921 pel Govern Maura i que no exigia el coneixement

del dret civil català als membres dels tribunals d'oposicions a notaria ni als notaris que fossin destinats a Catalunya. L'oficina havia recomanat que se suspengués i s'adaptés el nou reglament a la realitat jurídica i lingüística de Catalunya però, davant la negativa del govern espanyol, la reunió arriba a dos acords: demanar a les institucions oficials catalanes que no atorguin les seves escriptures davant de notaris desconexedors de la llengua i el dret catalans i constituir un organisme permanent de defensa del dret català. Una setmana més tard, les entitats envien a les diputacions provincials i als ajuntaments dels caps de partit un missatge convidant-los a no fer els atorgaments als notaris «estrangers».³⁹

Una de les conseqüències del seu viratge ideològic i de la seva oposició frontal a les ingerències de l'Estat en l'organització interna de Catalunya serà el seu distanciament irreversible amb la Lliga Regionalista. Justament a finals de la dècada de 1910 i començaments de 1920, molts joves advocats addictes a la Lliga es consideren postergats pels seus dirigents i comencen a sovintejar actes catalanistes radicals allunyats dels dogmes de la formació de Cambó. Així, aquest grup d'advocats centra els seus esforços a conquerir el govern del Col·legi d'Advocats i a crear la Unió Jurídica Catalana (UJC), presidida de forma honorària pel president de la Mancomunitat i de facto per Maspons i Anglasesell. L'estament professional català pretén que la nova entitat s'encarregui de la defensa del dret civil català i la seva adaptació als nous temps. Per aquest motiu, representants dels col·legis d'advocats, procuradors i notaris funden, a petició de l'Acadèmia de Jurisprudència de Barcelona, la UJC.⁴⁰ L'esmentada entitat no deixava passar cap acte oficial que considerés contrari a les essències del catalanisme, tant si es tractava d'un jutge com d'un ministre o un bisbe. La constitució es produeix el 23 de març de 1922 a Barcelona i el seu consell directiu està presidit per Francesc Maspons, amb Ramon Noguer i Oriol Anguera de Sojo com a vocals; Lluís Jover i Nonell, tresorer, i Francesc Masferrer, secretari. El consell plenari l'integren Serrahima Camín, Jaume Trabal, Amadeu Hurtado, Jaume Carner, Josep Vilaseca, Albert Bastardas, Raimon Abadal, Magí Sandiumenge, Romà Sol, Antoni Maria Borrell, Josep Ventosa, Ramon Vidiella, Antoni Martínez Domingo, Emili Saguer i Antoni Par.

39. Josep GRAU (2006), *La Lliga Regionalista i la llengua catalana (1901-1924)*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 376 i 380.

40. PÉREZ-BASTARDAS (1987), p. 397.

En aquest context, ja sense el govern de Maura que havia finit a començaments de mes, i coincidint amb el breu ministeri de Josep Bertran i Musitu a la cartera de Gràcia i Justícia, Maspons i Anglase ll li envia un telegrama el 28 de març protestant per l'aprovació del nou reglament notarial feta pel seu predecessor, José Francos Rodríguez. Malgrat que el nou text permetia l'atorgament d'escriptures en català, la comunicació reclama el reconeixement per a Catalunya de les seves necessitats i dels seus drets com a nació. Així mateix, exigeix l'ús del català en documents judicials i que el notari que exerceixi a Catalunya parli català, tal com recollia l'anterior reglament de 1874. El missatge també l'exhorta a reconèixer d'immediat les facultats legislatives de la Mancomunitat en matèria de dret civil i la creació d'un Tribunal de Cassació a Catalunya.⁴¹ Per als ponents de la UJC, l'ús d'un reglament aliè a les demandes dels catalans provoca un divorci entre el dret i els tribunals que han d'aplicar-lo. Com a conclusió, el telegrama demana que es delegui a la Mancomunitat la facultat d'interpretar les lleis civils i la formulació de noves, la llibertat d'utilitzar el català en qualsevol acte jurídic i judicial, la reforma de les lleis de procediment i d'organització de la magistratura a Catalunya i la promulgació immediata d'un cos jurídic que respongui a les especificitats de cada poble.

Així mateix, Maspons també envia un telegrama a Mateo Azpeitia, president d'una assemblea notarial constituïda per notaris madrilenys, convidant-lo perquè una delegació de l'entitat es traslladi a Catalunya per demostrar, tal com havien afirmat, que posseïen un coneixement adequat de la llengua i del dret català. La resposta d'Azpeitia titlla Maspons de «separatista i enemic de la gloriosa Espanya indivisible», missatge al qual Maspons respon amb un telegrama adreçat al president del Govern estatal, José Sánchez Guerra, en què l'alerta de com havia estat tractat d'estranger només per haver defensat la llengua i el dret catalans.⁴²

Més endavant, en el seu afany per lligar la defensa del dret català amb les institucions, la UJC es desplaça fins al Palau de la Generalitat per oferir la presidència d'honor de l'entitat al president de la Mancomunitat, Josep Puig i Cadafalch. En el seu parlament, Maspons ressalta que, de dos segles ençà, Catalunya ha estat privada de la facultat de determinar el dret propi i de poder aplicar-lo.

41. HURTADO (1964), *Quaranta anys d'advocat*, vol. II, p. 125.

42. *Catalunya Gràfica*, núm. 8-9, 2a i 3a desena del mes de març de 1922, p. 38.

Pel que fa a la seva activitat més pedagògica, la UJC reclama la publicació d'un índex de textos legals catalans que faciliti la seva consulta.⁴³ La junta del Col·legi d'Advocats encarrega l'estudi a la seva comissió de cultura i, finalment, apareix publicat a la *Revista Jurídica de Catalunya*, corresponent als mesos de juliol i agost de 1922.

Però on la UJC es farà sentir més serà en la seva denúncia implacable de tot allò que els seus membres consideraven un atac contra l'autoritat jurídica de Catalunya i la llengua. Un dels episodis més apassionats es viurà arran d'unes paraules injurioses contra el català pronunciades pel jutge de la Bisbal de l'Empordà, Benito García Gómez, durant un ofici religiós. Maspons visita el president de l'Audiència Territorial de Catalunya per expressar el seu rebuig però, davant el que considerava una actitud còmplice del president de l'Audiència, la UJC inicia un plet que esdevindrà l'origen de la polèmica per la publicació de la *Guia judicial* que el Col·legi d'Advocats va mantenir amb el govern. Els membres de la UJC enceten una campanya en què sol·liciten el trasllat del jutge de la Bisbal a un indret fora de Catalunya. La pressió que exerceixen els porta a organitzar una manifestació a la mateixa població, finalment, però, prohibida. L'acte estava programat per al diumenge 15 d'octubre a les quatre de la tarda. Els oradors, entre els quals el mateix Maspons, Francesc Masferrer, Anguera de Sojo, Duran i Reynals i diversos representants de la Mancomunitat, la Diputació i de diverses entitats civils, comencen a fer acte de presència cap a la una. Durant el dinar de germanor organitzat prèviament, arriba de mans de l'alcalde, Isidre Carull, l'ordre del governador de Girona de prohibir el míting. La comitiva, amb Francesc Maspons al capdavant, decideix enviar una sèrie de telegrams de protesta a les autoritats i, seguidament, es presenta a l'Ajuntament per mostrar en persona la seva disconformitat a l'alcalde.⁴⁴ Davant la negativa del batlle a rebre'ls, els organitzadors de la manifestació improvisen uns parlaments a la mateixa sala de plens del consistori. Després d'unes abundantades crides a la desobediència, els presents entonen *Els Segadors*.

L'entitat no afluixa i acorda interposar una querrela criminal contra el magistrat promoguda per un particular basant-se en la Llei de jurisdiccions, que penalitzava les injúries produïdes contra els idiomes i els emblemes regionals.

43. PÉREZ-BASTARDAS (1987), p. 407-418.

44. *La Publicitat*, 15.506, 17 d'octubre de 1922, p. 3.

Tot i que la querella és desestimada, el Govern estatal decideix traslladar el jutge a Sogorb (Alt Palància).

Sobre la qüestió del reglament notarial, encara ben present, la UJC insisteix públicament en la importància que, al seu parer, havia de despertar l'assumpte entre el conjunt de la ciutadania i fa arribar un nou telegrama al comte de Romanones en què li demanen que, abans d'aprovar-lo, tingui en consideració escoltar prèviament la Mancomunitat, l'Acadèmia de Jurisprudència de Barcelona, el Col·legi d'Advocats i altres institucions similars. La resposta fou força cordial i encoratjadora per als interessos de l'entitat.

Mentrestant, la seva activitat no cessa i Francesc Maspons, juntament amb altres representants de la UJC com Raimon Abadal, Maluquer i Viladot, Anguera de Sojo, Noguer i Comet i Francesc Masferrer, es reuneix amb el governador civil de Catalunya, el general Julio Ardanaz, per protestar per la seva decisió de rebutjar un ofici del president de la Mancomunitat, Josep Puig i Cadafalch, pel fet d'estar escrit en català.⁴⁵ Malgrat les queixes de Maspons, el militar remarca que totes les comunicacions adreçades a la seva figura, vinguin d'on vinguin, han d'estar redactades en castellà, motiu pel qual des de l'entitat es decideix elevar un escrit de protesta al govern estatal reivindicant el dret de les autoritats catalanes a utilitzar el català en les seves relacions amb l'Estat.

L'activitat de la UJC, de caire netament catalanista i d'una fermesa pròpia de moviments independentistes, serà tallada d'arrel amb l'adveniment de la dictadura de Primo de Rivera. La seva prohibició definitiva serà decretada pel dictador el mateix 1923, un any i mig després de la seva fundació. Entre les activitats més destacades protagonitzades per l'estament cal ressaltar l'oferiment de la presidència d'honor de la Unió Jurídica al president de la Mancomunitat, Puig i Cadafalch; la carta adreçada al nou ministre de Gràcia i Justícia en què se sol·licitava la modificació del Reglament del Notariat; la reivindicació de l'ús de la llengua en l'àmbit de la justícia, al costat del president del Col·legi d'Advocats de Barcelona, Amadeu Hurtado, i la petició al bisbe de Tortosa, Pere Rocamora Garcia, de permetre l'ús del català en els actes religiosos de la seva diòcesi.

Com a curiositat, ressenyar que abans de la seva prohibició, Francesc Maspons encara tindria temps d'assistir a la recepció oficial que l'Ajuntament de Barcelona oferiria al científic Albert Einstein el 27 de febrer de 1923. En la seva

45. *La Publicitat*, 15.552, 7 de desembre de 1922, p. 4.

JOSÉ MANUEL GARCIA IZQUIERDO

condició de president de la UJC, ocuparia un dels escons del saló del Consell de Cent, juntament a les principals autoritats polítiques i socials del moment.⁴⁶

26 de novembre de 1951. Sessió del 75è aniversari del Centre Excursionista de Catalunya. Font: CEC

DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA

L'inici de la Dictadura de Primo de Rivera serà ben mogut per a Maspons. Lluny de cohibir-se o d'alentir la seva activitat, el juriconsult se significarà durant aquests anys de dificultats per al nacionalisme català tant exteriorment, des dels congressos de Minories Nacionals, com interiorment, assumint la presidència del Centre Excursionista de Catalunya.

Pel que fa a la l'Oficina d'Estudis Jurídics de la Mancomunitat, la tasca de Maspons al seu capdavant quedaria suprimida, com ja ha quedat escrit, amb l'adveniment de la dictadura. Tanmateix, la Mancomunitat encara sobreviuria

46. *Quark*, núm. 36, maig-agost de 2005, p. 67.

subordinada a l'ordre un parell d'anys. En un moment determinat d'aquest període, un diputat troba el nom de Maspons i Anglase ll a les plantilles i el crida per oferir-li una indemnització. Maspons rebutja els diners però demana a canvi que li donin el romanent de fascicles que l'oficina guardava per utilitzar-los en el futur.⁴⁷

Amb el cop militar, la UJC, un altre dels projectes liderats per Maspons, deixa d'existir, raó per la qual molts dels seus integrants decideixen ingressar a Acció Catalana i altres col·lectius similars. Alguns també havien entrat a la junta del Col·legi d'Advocats, de manera que foren desterrats per la Dictadura a poblets de l'Aragó i el País Valencià.

El motiu fou la polèmica generada a finals de gener de 1924 per la intenció del Col·legi d'Advocats de publicar en català, com s'havia fet fins aleshores, la seva *Guia judicial*. Davant d'aquest propòsit, el general Carlos de Losada, governador civil de Barcelona durant la Dictadura de Primo de Rivera, va ordenar que s'emprés únicament el castellà. L'assemblea general del Col·legi es va reunir el 10 de maig i va decidir negar-se a les exigències del dictador. Maspons i Anglase ll va ser un dels 192 col·legiats que va votar a favor d'editar-la en català, mentre que s'hi van oposar 32.⁴⁸

El general Losada, membre del directori civil que governava a Barcelona, havia emès un decret contra el separatisme que pretenia combatre el catalanisme i totes les manifestacions enteses com a antiespanyoles.⁴⁹

El governador s'oposava a l'edició en català de la *Guia judicial* del Col·legi d'Advocats i va ordenar que es publicqués en 15 dies en castellà, alhora que multava amb 500 pessetes tots els membres del Col·legi que havien signat la protesta en entendre que el governador no tenia competències per imposar aquesta obligació.

Alguns no van cedir i, mesos més tard, el jutjat de les Drassanes de Barcelona va establir el 15 d'octubre com el dia assenyalat per a la subhasta de béns dels lletrats Maspons i Anglase ll, Josep Bertran i Musitu i Joaquim Joanola, advocat i futur membre d'Estat Català, en relació amb la seva oposició a editar en castellà

47. MASPONS I ANGLASELL (c. 1965).

48. PÉREZ-BASTARDAS (1987), p. 153.

49. Josep Maria FIGUERES i ARTIGUES (2003), *Història contemporània de Catalunya*, Barcelona, Editorial UOC, p. 137.

la *Guia judicial*. Els tres es van negar a fer efectiva la multa, de manera que es va ordenar el seu embargament.

La tasca de Maspons, doncs, serà fonamental en la reivindicació del sorgiment d'una renaixença en el camp del dret. No integrarà només totes les comissions creades al llarg del segle xx per compilar el dret català, sinó que posarà en el primer plànol de la discussió política qüestions com el pretès canvi del reglament del notariat català, l'ús i el coneixement de la llengua catalana per part de jutges i lletrats i l'apèndix del codi civil català. La seva tasca transcendirà fronteres i arribarà a ser president de l'Associació Internacional per a l'Estudi dels Drets de les Minories de l'Haia. Producte del seu prestigi, a més, durant la Generalitat republicana serà requerit per formar part del consell consultor encarregat d'assessorar el govern a l'hora de redactar projectes de llei, constituït amb el nom de Comissió Jurídica Assessora, malgrat les gens dissimulades discrepàncies ideològiques que mantenia amb ERC.